

ממשלת פולין בגולה

ממשלה שהוקמה אחרי כיבוש פולין בידי הגרמנים והסובייטים וישבה בצרפת ובבריטניה. ב-1 באוקטובר 1939 השביע הנשיא החדש של פולין, ולדיסלב רצ'קיביץ' את הממשלה, בראשותו של הגנרל ולדיסלב שיקורסקי. אחרי מות שיקורסקי כשהופל מטוסו ב-4 ביולי 1943, מונה במקומו סטניסלב מיקוליצי'ק. אחרי התפטרותו של מיקוליצי'ק ב-24 בנובמבר 1944 נבחר ב-29 בנובמבר לראשות הממשלה טומש ארצ'ישבסקי, איש המפלגה הפולנית הסוציאליסטית (PPS, Polska Partia Socjalistyczna). הממשלה היתה מורכבת מקבוצות פוליטיות שלפני המלחמה היו באופוזיציה. תחילה היה מושבה בפריס ואחר-כך באנז'ה (Anger) שבמערב צרפת. אחרי תבוסת צרפת הועתק מושבה ללונדון. בינואר 1940 הוקמה מועצה לאומית, כתחליף לנציגות פוליטית פרלמנטרית, ותפקידה מול הממשלה והנשיא היה ייעוץ והבעת דעות. היושב-ראש הראשון של המועצה היה איגנצי פדרבסקי, שנבחר לתפקידו ביוני 1941. בעקבות שינוי בהרכב המועצה בפברואר 1942 נבחר לראשה סטניסלב גרבסקי. עם 31 חברי המועצה נמנו גם שני נציגי היהודים יצחק שורצברט ושמואל זיגלבוים.

הממשלה זכתה בהכרתן של כול בעלות-הברית (מיולי 1941 עד אפריל 1943, דהיינו, עד לניתוק היחסים הדיפלומטיים בעקבות פרשת קטין, גם בהכרתה של ברית-המועצות) וכן בהכרתן של רוב המדינות שלא לקחו חלק במלחמה.

הממשלה דגלה בעקביות במאבק על עצמאות, ריבונות, חירות ושלמות טריטוריאלית של הרפובליקה הפולנית, והניחה שניצחון מלא על הרייך השלישי שיצמח מתוך הברית עם הדמוקרטיית המערביות, הוא תנאי הכרחי למימוש המטרות הללו.

הממשלה פעלה להשגת הסכמים מקומיים באירופה (פדרציות), ואולם, כבר מסוף 1942 לא רצתה אף ממשלה גולה לנהל משא-ומתן עם פולין בנושא זה. מצד שני, מאביב 1943, כלומר אחרי שברית-המועצות ניתקה את יחסיה הדיפלומטיים עם פולין, עלתה בעיית יישוב הסכסוך עם ברית-המועצות לראש דאגותיה של הממשלה. ואולם, היא דחתה את הנוסחה שהתקבלה על דעת שלוש המעצמות הגדולות בטהרן, ונרתעה ברובה מחיפוש הסכמה עם הוועד הלאומי שבחסות הסובייטים שקם בלובלין ב-1944. הממשלה השקיעה מאמץ רב בהקמת הכוחות הפולניים החמושים, שלקראת סוף 1942 שירתו בהם כ-100,000 חיילים ובמאי 1945 – יותר מ-200,000. היו אלה כוחות יבשה, אוויר וים. חיל האוויר הפולני הצטיין בעיקר ב'קרב על בריטניה' ב-1940. תרומת חילות היבשה בלטה ב-1944-1945 בחלקם בשחרור איטליה, צרפת, בלגיה והולנד. כבר מסתיו 1939 תפסה בין מטרות המלחמה הפולניות מקום נכבד התביעה להעניש אחרי המלחמה את הפושעים הנאצים. וכאשר החלו להגיע ללונדון הדינים-וחשבונות הראשונים על רצח המוני היהודים, יצאו הנשיא, הממשלה

והמועצה הלאומית בסדרת הצהרות חשובות. ביוני 1942 העבירה הממשלה לממשלות בעלות-הברית תזכיר שהוקדש כולו להשמדת יהודי פולין. בתזכיר נאמר ש'היהודים בפולין סובלים מרדיפות שהן האימות בתולדותיהם. על מבצעי הפשעים הללו לתת את הדין, ועיקרון זה חייב להיות בעל חשיבות עליונה במדיניות בעלות-הברית'.

ב-27 בנובמבר 1942 זומנה המועצה הלאומית לישיבה מיוחדת שהוקדשה כולה לגורל היהודים בשלטון הכיבוש הנאצי, ובעקבות הצעה של זיגלבוים החליטה פה אחד לפנות לממשלה בדרישה לתבוע מבעלות-הברית לעבד מיד תוכנית לפעולת תגמול נגד הגרמנים 'כדי לאלצם להפסיק את רצח המוני האוכלוסייה האזרחית וההשמדה המתוכננת של כול העם היהודי'.

הממשלה פירסמה תזכיר דומה ב-10 בדצמבר 1942. ב-3 בינואר 1943 פנה הנשיא רצ'קיביץ' לאפיפיור פיוס XII בבקשה לגנות את פעולת הגרמנים נגד היהודים. בינואר 1943 דנה הממשלה עם שר החוץ הבריטי אנתוני אידן על הפצצת תגמול בשטח גרמניה, ואולם, מבלי להמליץ על כך.

באיחור רב, באפריל 1944, מינתה הממשלה מועצה לענייני הצלת אוכלוסייה יהודית בפולין בראשות אדם ציולקוש מה'בונד'. מזכיר המועצה היה חבר המועצה הלאומית ד"ר עמנואל שרר. המועצה פעלה עד לקיץ 1945. להלכה הוסיפה הממשלה להתקיים גם אחר-כך, אך לא היתה לה כול חשיבות.